

Давидова Ірина Віталіївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ОДНОСТОРОННІХ ДОГОВОРІВ

Тлумачення правових текстів будь-якого виду, обсягу та якості посідає важливе місце у повсякденній діяльності юриста. Тлумачення може здійснюватися з метою: 1) з'ясування норми права; 2) роз'яснення норми права іншим суб'єктам (метою є доведення дійсного змісту правової норми до третіх осіб). Найбільш типовим тлумаченням другого виду є казуальне тлумачення норми права, що здійснюється, зокрема, судами при розгляді спору і спрямоване на прийняття законного й обґрунтованого рішення по справі.

Способи тлумачення норми права, напрацьовані теорією права, можуть використовуватися і при тлумаченні договорів. Д.І. Мейєр говорив про те, що загальні засади відшукування волі в правочині частково закладені в законодавстві, частково в законах людського мислення, і є схожими із засобами тлумачення законів. Як закон виражає волю законодавця, так само правочин виражає волю її сторін [1].

Зазначимо, що ЦК України для тлумачення правочинів застосовуються граматичний, системний і функціональний способи тлумачення.

Діюче цивільне законодавство України передбачає тлумачення правочину двома способами, зокрема: тлумачення сторонами і судове тлумачення.

Загальні правила тлумачення правочинів встановлені ст. 213 ЦК України. Зазначимо, що необхідним є тлумачення змісту правочинів у випадках нечіткого виявлення волі сторонами, а тому необхідно визначити дійсні наміри сторін. Тобто сторони (суб'єкти) правочину мають встановити загальне для усіх сторін значення слів і понять, адже вони найкраще за всіх інших можуть правильно пояснити зміст їх волі та мету укладення даного правочину.

Кінцевий результат тлумачення частково залежить від виду правочину. Зокрема, односторонні правочини, такі як заповіти, довіреність, легати тлумачаться тільки однією особою, оскільки саме нею цей правочин було укладено (автентичне тлумачення). Таке тлумачення є найбільш точним і, за загальним правилом, не повинно викликати суперечностей.

Однак, іноді особа, яка уклала односторонній правочин, тлумачить його зміст невірно, метою чого є бажання змінити зміст правочину в корисливих інтересах. Якщо зацікавлені особи доведуть, що дана особа навмисно невірно тлумачить зміст правочину (і реалізує своє право на шкоду іншим особам) – можуть звернутися до суду. Як наслідок, суд може зобов'язати тлумача

припинити дані дії та тлумачити правочин відповідно до дійсних намірів, які були у нього під час його укладення [2].

Зазначимо, що деяким із односторонніх правочинів притаманні особливості тлумачення, які встановлюються, зокрема, ст. 1256 ЦК України (тлумачення заповіту). Заповітом, відповідно до діючого законодавства, є особистим розпорядженням фізичної особи на випадок своєї смерті [3, с. 698]. Особливості тлумачення заповіту обумовлюються тим, що разом із загальними правилами тлумачення, яке здійснюється заповідачем, зміст заповіту може тлумачитися й іншими особами (тобто спадкоємцями). Однак, спадкоємці мають право тлумачити заповіт тільки після відкриття спадку. Тому тлумачення заповіту може бути здійснено у два етапи: на першому етапі – заповідачем, на другому – спадкоємцями. Не є можливим одночасне тлумачення заповіту зазначеними суб'єктами, адже заповідач, як особа, що уклала правочин, має пріоритет. А спадкоємці є додатковими суб'єктами тлумачення, оскільки таке право у них виникає лише після відкриття спадку.

Зокрема, однакове тлумачення заповіту спадкоємцями можливе за умови відсутності суперечностей та неточностей з даному заповіті (коли його зміст не викликає жодних сумнівів щодо волі спадкодавця). Тобто, має місце відсутність спору між спадкоємцями і кожен із них може здійснити правильне тлумачення. Якщо ж є наявність спору між спадкоємцями (виникає внаслідок незрозумілого для спадкоємців змісту заповіту, якщо він має суперечливий характер тощо), заповіт не може бути ними однозначно розтлумачений. Наслідком цього є необхідність звернення до суду (ч. 2 ст. 1256 ЦК України), який здійснює тлумачення заповіту відповідно до ст. 213 ЦК України [4].

При вирішенні подібних спорів суд повинен звернути обов'язкову увагу на загальноприйняте значення слів і термінів, а також використовувати однакове значення для всіх слів і понять. Якщо буквальне значення термінів і понять не дає можливості з'ясувати зміст окремих частин заповіту, то їх зміст визначається порівнянням певної частини заповіту з іншими його частинами, усім його змістом і дійсними намірами заповідача [2].

Отже, як було зазначено вище, могу бути тлумачення автентичне (тлумачення сторонами) і судове тлумачення змісту правочину. На нашу думку, судове тлумачення є більш ефективним, оскільки під час розгляду спору суд вислуховує тлумачення сторін, а потім, враховуючи їх думки, тлумачить зміст правочину на підставі правових норм. Крім того, судове тлумачення має обов'язкову силу, хоч і може бути оскаржене в загальному порядку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мейер Д.И. Русское гражданское право / Д.И. Мейер. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://civil.consultant.ru/elib/books/45/>
2. Агафонов С. Особливості тлумачення змісту правочину в українському законодавстві / С. Агафонов // Юридичний журнал. – 2005. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=2013>
3. Цивільний кодекс України : науково-практ. коментар / [Є. О. Харитонов, Ю. Л. Бошицький, Р. О. Стефанчук та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Харитонova, О. І. Харитонової, Н. Ю. Голубєвої. – К. : Правова єдність, 2008. – 740 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Деревнин Владимир Сергеевич

к.ю.н., доцент, доцент кафедры гражданского права

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПОНЯТИЕ И ВИДЫ ИПОТЕКИ (ЗАЛОГА НЕДВИЖИМОСТИ) ЗА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ УКРАИНЫ И НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Подписание договора об ассоциации с ЕС обязывает Украину подтвердить свою принадлежность к Европе, признавая европейские ценности, институты, в том числе и гражданское право.

Ипотека широко распространена в развитых странах. Отсутствие права распоряжения землей и связанной с ним ипотеки является одной из наиболее важных причин, удерживающих зарубежных предпринимателей от инвестиций в нашу экономику. В связи с этим представляется необходимым исследовать суть ипотеки, её систему, прежде всего из понятия ипотеки в законодательстве зарубежных стран.

Так Германское законодательство использует термин «залог недвижимости» в качестве собирательного словосочетания. Законодатель различает три вида залоговых прав на недвижимость, а именно: ипотеку, по земельный долг, рентный долг. В Украинском законодательстве такая конструкция залога, как ограничение чужого вещного права на объект недвижимости не нашло своего закрепления и залог рассматривается не как ограниченное вещное право, а как обязательственное. В § 1113 Германского гражданского уложения (ГГУ) ипотека определяется как приобретение земельного участка, в соответствии с которым в